

I. N. D. A.

DISSERTATIO ACADEMICA

DE

MORTIS GENERE

gl. mem. REGIS

GUSTAVI ADOLPHI,

QUAM

CONSENSU AMP. SENATUS PHILOSOPHICI

IN REGIA ACAD. ABOËNSI,

PRÆSIDE

Mag. JOHANNÆ BILMARK,

Histor. ac Phil. Pract. Professore Reg. & Ordin.

Publico examini modestè submittit

SVENO COLLIN,

Ostro-Gothus.

In AUDIT. MAJ. Die XXII. Nov. MDCCLXXXVIII.

Horis ante meridiem consvetis.

ABOË, TYPIS FRENCKELLIANIS.

à
Monsieur

JEAN ADAM PETERSEN,

Conseiller & Propriétaire de Mines,

Monsieur,

Souffrez, je Vous en supplie, Monsieur, que j'ose decorer de Votre respectable nom le frontispice de mes travaux Academiques. Que je serois heureux, si cette dissertation plait à Vous, Monsieur, qui Vous faites un delassement de l'histoire, & joignes à un gout exquis le savoir le plus profond. Les bienfaits, dont Vous m'avez honoré jusqu'ici, m'ont décidé à Vous offrir ce foible gage de ma reconnoissance. C'est l'hommage que je rends à Votre merite. Qu'il me soit permis, Monsieur, de ranger au nombre de Vos bontés, la grace que Vous me ferez de le recevoir, & la liberté de me dire avec le respect le plus profond

Monsieur

*vosre très-humble & très-obéissant
Serviteur*

SVENON COLLIN.

§. I

In describendis magnorum virorum factis, iis præsertim, quæ circumstantiarum nebulis sunt involuta, opiniones Historicorum multum non raro inter se discrepare, haud simplici edocemur experientia. Quoties enim mortalium cuidam ea contigit felicitas, ut ex multis eisdemque ancipitibus periculis, quibus ex communi æstimatione succumbere debuisset, non solum salvus evaserit, sed singulis etjam ejus moliminibus successus ultra vulgi expectationem responderit, toties hujus æquales, quin & posterî, in eam facile inducuntur præsumtionem, talem, præsertim si virtutibus præterea Heroë dignis emineat, esse hominem plane extraordinarium, a Divina providentia maximis rebus gerendis destinatum, ac proinde sortem a communi hominum fato diversam habiturum. Quæ vero si fefellerit persuasio, & si Heroëm istum in glorioso virtutum ac factorum stadio fortuna tandem destituerit, cæteri hoc ægre ferentes, extraordinarias eventuum, a sua expectatione alienorum, sciscitari solent causas. Valent hæc, quæ modo attulimus, cum de aliis aliisque viris, fama rerum gestarum per majorem orbis partem celebribus, tum præcipue de Heroë immortalis memoriæ, Syethiæ Rege GUSTAVO ADOLPHO, quem

A

vivum,

vivum, ut suum hospitatorem ac delictum suspiciebant non solum cives sui, sociique, quorum salus proxime post Deum ab eo pendere videbatur, quorum elogia, quod cultus speciem continerent, magis, ipse, quam hostium tela timuit (a); sed etiam ut summum suæ ætatis exercitus Ducem, qui fortunam in sua quasi potestate haberet, venerati sunt hostes (b): quibus factum rebus, ut multi illorum in suum inducere non potuerunt animum, Regem tantum modo aliis communi occubuisse. Pluribus vulneribus corpus ejus in prælio Lützensi, die 6 Novembr. anno 1632 habito fuisse confossum, satis apparuit; dubium autem visum, quis eadem ipsi inflingerit, an hostis eum prostraverit, vel quidam a latere proditor. De mortis itaque genere magni hujus Regis in sententiarum divortia abeuntibus Historicis, aliis simpliciter narrantibus, eum in medio hostium fuisse ab his interemptum, aliis insuper contendentibus, perfidi eum amici ictui succubuisse, speciminis Academici loco in ambiguum hanc inquirere controversiam constituimus, maturiori aliorum judicio modeste proposituri, quid nobis maxime probabile obveniat. Plura a nobis cordatus non expectabit Lector, secum perpendens, quantis fumorum, pulverum, quin & nebulæ turbinibus præliantes isto involuti fuerint die, & proinde quod vix unus citari possit testis oculatus, ultimum Regis hujus fatum superstitionibus plene planeque explicaturus.

(a) Vid. *Theatrum Europæ* Tom. II. p. 670, atque *Chebnitz Königl. Schwedisch. in Teutschland geführten krieg.*

p. 477. (b) Ipse Imperator FERDINANDUS II. de Rege GUSTAVO ADOLPHO prædicare suevit: *Er ist ein tapferer Fürst, und erfabrnes kriegs Haupt*, Vid. *Kevenbulleri Annales Ferdinandi II. Tom. XII. p. 2440.* Et Wallensteinus, Dux Fridlandiæ, de Rege dicebat: *qu'il l'estimoit le premier Capitaine du monde*, vide *Le Soldat Sweoiois par Mr. Le Baron Spanheim p. 363.*

§. II.

Quamvis phænomenis non cummunibus, prodigia dixerunt veteres, propterea quod eadem rerum futurarum esse indicia, supersticiosa credidit antiquitas, haud magnum statuendum sit pretium; attamen quum prævia & ratione & revelatione constet, quod Deus nonnullorum hominum, eorum præcipue quos magnis rebus gendis destinavit, specialem agat curam, juvat etjam peculiaris quædam Divinæ bonitatis documenta, circa Regis Gustavi Adolphi conservationem conspicua, breviter adferre. Celebrem Daniæ Astronomum, *Tychonem Brabe*, occasione stellæ, antea non visæ, in constellatione Cassiopeæ an. 1572 fulgentis, prædixisse Principem in Finlandia nasciturum (a), satis notum est. Addunt alii, Tychonem prænuntiasse, Principem, quem stella designabat, magnas res in Germania gesturum, afflictis ibidem Evangelicis auxilio futurum, sed an. 1632 dispariturum (b), Quas vero prædictiones ita restringunt alii, ut perhibeant, Tychonem, a Rege Carolo IX de fati filii recens nati consultum, respondiisse, sibi ex siderum positione, qualis tem-

pore nativitatis hujus Principis fuit, constare, eundem folio Regio esse destinatum (c). Quicquid sit, Princeps hic non in Finlandia, sed Holmiæ die 9 Decemb. an. 1694 lucem primum adspexit. Præterea non alius, nisi multa captus superstitione sibi persuadebit, sidera fuisse officiosa in designando Principe, post viginti duos annos nascituro. Pergo igitur ad certiora. Anno ætatis XVII Gustavus Adolphus a Patre in Blekingiam mittebatur cum paucis cohortibus, tentaturus, an Christianopolin Danis posset intercipere; quod feliciter quidem perfecit, sed hostium insidias evasurus, dum flumen, tenui adhuc glacie constrictum, trajicere studet, vorticibus hujus immergitur, in eisdem certe periturus, nisi eum opportune extraxisset Petrus Baner, Regis Senator postmodum factus (d). In obsidione urbis Rigenfis tribus vicibus ex gravissimo vitæ periculo impigrum hunc Regem fortuna servavit (e). Nec ignotum est, quod in bello cum Polonis gesto, Rex Gustavus Adolphus a Polono quodam captus fuerit, qui eum, ægrius sequentem, interemisset, nisi Ericus Soop, equestris agminis Dux, intervenisset, & occiso Polono, decretorium ictum Regi intentante, eum ab ultimo vitæ periculo tempestive liberasset (f). Omnium autem maxime periclitabatur Regis vita, dum, fervente bello Germanico, in insidias, quas ipsi clanculum struxerat Legionis cujusdam suæ Subtribunus *Quinti del Ponto*, natione Italus, ex transfuga factus Regis amicus, incidere. Regem enim a suis digressum & viginti tantum equitibus comitatum subito circumfudit delecta hostium
cohors

cohors quingentorum equitum. Actum illo die cum Rege, plerisque suorum jam interemtis, fuisset, nisi hinc proditor Regem capere vivum volens, bombardas explodere prohibuisset, illinc cohortis Fennicæ, 70 equitibus constantis, Subtribunus, cujus nomen non conitat, extremum Regis periculum ominatus, subito accurrisset, hostesque adeo violenter fuisset aggressus, ut hi terrore panico perculsi, spolium, quo vix aliud magis opimum, e manibus dimittere fuissent coacti (g). Enimvero si singulos ancipites casus, quos Rex feliciter est eluctatus, multasque sibi ab hostibus structas insidias, ex quibus provida Dei eum servavit cura, enumerare aggrederer, longe ultra metam, huic dissertationi propositam, evagarer; sufficiat igitur nominasse, quod in corpore ejus ante pugnam Lützentem non pauciores, quam tredecim cicatrices vulnerum, in præliis acceptorum, compauerint (h); manifesta signa, quod Rex nullis se subduxerit periculis, & quod fortuna hunc suum alumnum non nisi sero destituerit. Hoc etiam modo animos militum suorum contra imminencia mala adeo confirmavit, ut se ab illo non ad prælium, sed ad victoriam duci crederent.

- (a) Vid. *Tychonis Brabe Tractat. de nova stella* &c. p. 49 & 50. (b) Vid. Citatos a Nob. *Dalin in Historiæ Patriæ* Tom. III. Part. II. p. 318. not. (u) Scriptores, itemque Nob. *Lagerbrings Sammandrag af Svea Rikes Hist.* Part. 3. p. 79. (c) Vid. *Wervings Kong. Sigismund. och Carl IX:s Histor.* Part. I. p. 270. (d) Vid. *Locce-*

nii Histor. Svecan. Libr. VIII. p. m. 496. (e) Vid. *Loccenii Libr. modo citat. p. m. 537.* (f) Vid. *Loccenii Libr. citat. p. m. 562.* Memoriam insignis hujus facinoris exprimit tabula ex alabastro affabre confecta & lateri cœnotaphii, Nob. Erico Soop in Choro Templi Cathedralis Scarenfis erecti, appofita. (g) Vid. *De Mauvillon Histoire de Gustave Adolphe Tom. II. p. 584. feq.* (h) Vid. *præter alios ISOGÆI Carla Segerfköld p. 463.*

§. III.

Sicut Rex Gustavus Adolphus insignis fuit Heros, ita nonnullos sua fuisse ætate deprehendimus, qui mortem ejus præfagire non dubitarunt; qua in re suam præcipue industriam quidam exercuerunt Astrologi, suorum licet ipsi fatorum ignari (a). Imprimis de Virgine quadam Bohemica perhibetur, Regem ante pugnam Lützensensem ab ea fuisse præmonitum, ut sibi caveret; adesse enim in ejus comitatu, qui vitæ ipsius insidias struerent (b). Enimvero ex indiciis longe certioribus, quam quæ Pythia Bohemica, si qua modo talis fuerit, edere potuit, Regi constitit, insidias sibi passim & ubique parari. Multiplici enim didicerat experientia, hostes nec vi, nec technis, nec opibus parcere, ut se e medio tollerent; novit etiam, aulæ Pontificiæ tam proceres, quam clientes, nihil intentatum relinquere, ut se, qui eorum ambitioni ac tyrannidi modum statuere nitebatur, suæ vindictæ aliquando immolarent. Nec mediocriter pro Rege suo ipsi timebant Syeci, cum quod quævis adire pericula
per

per naturalem suum ardorem non intermitteret, tum quod in suum colloquium admitteret viros, quorum nec intentionem nec fidem haberet perspectam, negotium cum dubio amico, quam cum aperto hoste periculosius rati.

- (a) Vid. Rev. G. Wallini *Dissertat. I. De Gladio Gust. II. magico* p. m. 107. seq. (b) Vide *Nucleum Historiarum*, qui prodit Wittenbergæ an. 1659. p. 317.

§. IV.

Haud eundem fuisse Ducum, in prælii arenam cum hostibus descensurorum, se vestiendi modum, multiplex docet Historia. Nonnulli enim, ut minores sine molestia exciperent ictus, toti prodierunt cataphracti; alii cum scirent, se ab hostibus præcipue peti, horum a se averfuri impetum, alienum assumerunt habitum; alii autem consuetum retinuerunt vestitum, fortitudinis documenta atque exempla tanto magis conspicua suis præbituri militibus. Et hos tam in prioribus præliis, quam in pugna Lützenfi Rex Gustavus Adolphus imitari non dubitavit; immo *cataphractas, quibus olim propter pondus impedita fuit omnis equestris militiæ utilitas pridem ipse aboleverat* (a). Prælium Lützense ipsum & *impransum & inermem* fuisse exorsum, refert Rev. Paulinus Gothus (b): quod tamen non ita erit accipiendum, quasi omnibus destitutus armis in aciem proruerit; licet enim nec lorica nec galea se muniisset, accinctus tamen erat suo gladio, cuius singulari virtuti potius, quam brachio, illum prudent

ter

ter ac mascule vibranti, præcipua Regis hujus facinora tribuunt invidi quidam scioli, tanti Regis obtrectatores (c). Immo dubium est, an vel lorica vel galeam omnino habuerit hic Rex, quum talia ejus arma in Armamentario Stockholmensi non compareant, ubi tamen ejusmodi reliquiæ Principum sollicite solent adservari. Plenius autem habitum, quem die sibi decretoria assumpsit Rex, in hunc describit modum quidam ejusdem ætatis Historicus: *Le Roi se fit apporter un habit neuf & simple de peau, qu'il vestit. On lui présenta ses armes, & le Duc Bernhard de Weimar & divers Princes & Officiers le conjurerent de prendre le casque & la cuirasse; mais on ne peut le gagner sur lui; le Roi les payant de l'incommodité, qu'il en souffriroit, & leur montrant le bal de mousquet qu'il avoit en épaule, qui lui rendoit les moindres foulures insupportables* (d). Et quamvis sint, qui perhibeant, ejus habitum ab ordinario vestitu militari non fuisse diversum, præsumere tamen licet, Regem insignia Ordinum equestrium, præcipue ordinis Periscelidis superinduxisse; siquidem partim effigies Regis latam monstrat fasciam super humero, partim relatio Wallensteinii de pugna Lützensi insinuet, Regem equestri insigni fuisse conspicuum: *Un Corporal des troupes Imperiales prit un Mousquetaire par la main, & lui dit, voyant que chacun faisoit place au Roi: tire sur celui-la, car c'est assurément quelque gros collier* (e).

- (a) Vid. *Schefferi Memorabilia Gentis Sveciæ* Cap. VIII. §. I. p. m. 45. (b) Vid. *ejusdem Histor. Arctoam* p. 402. (c) Vid. *G. Wallini Dissert. cit.* p. 104. (d) Vid. *le Sol-*

le Soldat Suedois p. 472. (c) Vid. *L'Histoire de Gustave-Adolphe* par Mauvillon Tom. IV. p. m. 420.

§. V.

Ad nostrum non spectat institutum, dispositionem utriusque aciei, tam exercitus Svecani, Duce gl. mem. Rege Gustavo Adolpho, quam Imperatoris Germanici sub auspiciis Ducis Fridlandiæ, Alberti Wallensteinii, in pugna Lützensi, Svecis & fatali & gloriosa, describere (a), aut acerrimam horum Ducum, sua atate pro omnium præstantissimis ac fortissimis habitorum, celebrare contentionem; sed, præeuntibus Scriptoribus (b), fide dignissimis, breviter tantummodo ea narrabimus, quæ in ipso vitæ gloriosissimæ exitu Rex Maximus egit, & quæ ei in mortis ingruentis articulo acciderunt. Nocte igitur, quæ decretorium hoc præcessit prælium, acie jam ab utraque parte constituta, Wallensteinius ante frontem sui exercitus amplam ac profundam fossam curavit effodiendam, impetui cohortum Svecicarum retardando inservituram, in qua propterea partem optimorum sclopetariorum disposuit. Irrequietam Rex duxit noctem; sibi enim proposuerat, prælium primo mane ordiri; quod tamen ejus consilium densa, quæ circumjacens solum tunc tegebat, nebula, visum oculorum intercipientis, plane intervertit. Nebula autem progrediente die discussa, nihil cunctatus, in hostem, qui urbem Lützenam, ne impedimento sibi aut Svecis adminiculo ipsa foret, incenderat, recta contendit, facto circa horam XI a. m. prælii initio. Acerrime

me utrimque ac varia proinde fortuna fuit pugnatum; ita tamen, ut pedestres copiae Svecanae, quas rex ipse duxit, hostem ubivis de gradu dejicerent. Equitatum autem quum fossa illi objecta retardaret, nec ille pro ardore Regis impetum in hostem faceret, Rex cohortem Smolandicam ipse ducens, invocato Salvatoris nomine, suos ut se strenue sequerentur, exhortatus, oppositam fossam saltu equi superat, & cum nonnullis suorum, quibus non impar alacritas, nec dissimilis equorum vigor, in quandam cataphractorum hostium cohortem, ingenti animo, majori periculo, caeteris circa fossam adhuc haerentibus, irruit (c). In hoc ipso congressu, sinistrum Regis brachium bombardae globo trajicitur, fracta simul tibia; cujus vulneris dolorem etsi aliquantisper dissimularet, alacri vultu ac stentorea voce suos ad pugnam persequendam incitans, attamen quum, vulnere non obligato, sanguis ubertim promanaret, & vires valde deficerent, FRANCISCO ALBERTO, Principi Lauenburgico, e Familia Ducum Saxoniae, qui latus ejus tunc stipabat, dixit: *Mon Cousin, tirez-moi hors d'ici, car je suis fort blessé* (d). Dum reditum in castra tentant, alio globo corpus Regis medium fuit trajectum. Ex cujus bombardae feralis hic explosus fuit globus, incertum est; pro comperto autem habetur, quod sclopetarius ille ferme e vestigio sua morte luerit poenam caedis Regi intentatae (e). Dico eadem intentatam; post bina enim haec lethalia vulnera Rex adhuc spirabat; quamquam autem adhuc conaretur se erigere, hoste tamen ferociter ingruente, dum, linquentibus

bus viribus succussionem ferre non posset, equo defluxit, qui stapedibus hærentem aliquantisper trahebat, donec in medio circumfusi hostis agmine vivus adhuc procumberet. Post hæc cum adversario cuidam interroganti: quis esset? respondisset: se Regem Svecorum esse; ille deficientem ad aliam suorum partem rapere conabatur, sed quum Svecici equites Regis equum, fessore vacuum, conspicati acerrimam in eo loco in hostes fecissent impressionem, Regem desideratissimum inde retracturi, ille ipse, qui Regem detinuit, sclopetum in hujus caput exoneravit (f), atque ita eum jam ante fere mortuum occidit. Quo facto, alii Regem, ad indusium usque spoliatum, gladiis insuper transfodierunt: *Les Imperialistes ayant encore peur d'un mort, & craignant, qu'il ne vint à se relever* (g).

(a) Vid. Inprimis *L'Histoire des derniers campagnes & négociations de Gustave Adolphe en Allemagne par Gualdo, avec des Remarques de Mr l'Abbé de Francheville, nec non Ejusdem Gualdi Historiam Alberti Wallensteinii, Ducis Fridlandiæ, Italice scriptam, sed in Latinum sermonem a Josua Arndio translata.* (b) Eorum, qui vitam Regis gl. mem. Gustavi Adolphi consignarunt, alii sunt Oratores, quos inter eminent Bened. Skytte, *cujus est oratio in excessum Gustavi Adolphi, Job. Freinsheimii Panegyricus, Matthiæ Berneggeri Laudatio Funeris Gustavi M.; D. Heinsii Panegyricus, Job. Scheffero in notis ad Historiam Gotbrici & Rolfi p. 119. Incomparabilis dictus, aliique plures.* Inter Historicos præ-

cipue *S. Puffendorfi Comment. de rebus Svecicis, Le Soldat Svedois* par Mr. Le Baron Spanheim, *Histoire de Gustave-Adolphe* par Mr. Mauvillon Tom. IV. *Hartes Das Leben Gustav Adolpfs des Grossen, Gualdi Histor. nuper citat.* consulimus, ut alios silentio prætereamus. Scripsit quoque *Mr de la Motte de Vayer* partim une *digression sur le sujet du feu Roi du Suede*, partim un *Discours sur la bataille de Lützen* in operum ejus Tom. I. part. I. & Tom. IV. Part. I. occurrentes; sed in quibus suam cum veteribus Historicis Græcis & Latinis magis prodit familiaritatem, quam, quod tamen exspectaret Lector, fata Magni hujus Regis in pugna Lützenfi exponit. (c) Vid. *L'Histoire de Gustave-Adolphe* par Mr. Mauvillon Tom. IV. p. m. 413. (d) Vid. *Le Soldat Svedois*, p. 476. (e) Vid. *Le Soldat Svedois* loc. jam citato. (f) Vid. *Libr. Pufendorfi cit.* p. m. 83. (g) Vid. *Le Soldat Svedois* p. 477.

§. VI.

Si ad tenorem circumstantiarum, quas §. V. attulimus, Regis Gustavi Adolphi excessum e vita consideraremus, nihil plane extraordinarii in eodem occurrere reperimus; casus vero fuisset ferme extraordinarius, si tot mortibus Rex expositus non occubisset. Ardenti enim equo ipse ardentior veclus fossam sibi objectam cum paucis admodum, qui eum sequi potuerunt, transfiliit, & in oppositam hostium cohortem irruit. Adversarium hunc, ferociter sibi instantem, esse præcipuum Ducem, facta, aucto-

auctoritas, gestus & insignia, quibus erat condecoratus, Casareis affatim indicabant; quamobrem nec mirum, si vel plures horum in eum suas dirigerent bombardas, vel quod brachium ejus in ista globorum explosorum grandine graviter vulneraretur. Deficientibus autem præ sanguinis exundantia viribus, dum, acceptum vulnus curaturus, & in tutum se recepturus locum, equum vertit, hostibus suas exonerare pergentibus bombardas, novo globo, a tergo corpus ejus per medium transverberabatur. Quo ictu plane lethali humi deinde fusus, ultimum excepit. Hinc quidam ex recentioribus Historicis: *l'opinion la plus commune est, que ce Roi ayant attaqué un escadron des Cuirassiers de l'Empereur, commandés par Piccolomini, il reçut dans le bras un coup de pistolet, qui lui fracassa l'os, & qu'un soldat ennemi, ne le connoissant point, le tira un coup de mousquet dans le dos, & renversa ce Prince, qui fut aussitôt foulé au pieds des chevaux* (a). Immo plerique Scriptores, Regi Gustavo Adolpho æquales, scribunt *que le Monarque Svedois fut tué accidentellement, & prétendent que Gustave fut tué par ce qu'il s'étoit souvent mis dans le cas de l'être, & qu'il ne faut pas chercher d'autre raison* (b). Cui sententiæ magnum inde accedit robur, quod nec Regni Cancellarius Axelius Oxenstierna, nec Cancellarius Aulicus Adler Salvius in suis ad Senatum Regni paucis diebus post pugnam Lützensem scriptis litteris quicquam de præsumta quadam in Regem conspiratione memorent. Quæ quum ita sint, in contrariam opinionem parum valebunt vel acroama Regis sæpe dicentis: *Vix esse,*

esse, ut Reges in præliis caderent, nec id fieri solere (c), vel aliorum conjecturæ, minus magisve speciosæ, quas nunc seorsim expendemus.

- (a) Vid. *l'Histoire du Nord par Mr. Lacombe Tom. II. p. 205.* (b) Vid. *Dissertation sur la mort de Gustave-Adolphe in opere Historico Gualdi. p. 234.* (c) Vid. *Car. Ogierii iter Polonicum p. 292.*

§. VII.

In eo plerique Scriptores conveniunt, ictum secundum, quo corpus Regis medium transverberabatur, fuisse maxime lethalem. Auctorem hujus quidam nominant Georgium Henricum, Comitem de Pappenheim, copiarum Cælarearum Ducem, Virum bello strenuum & manu fortem, par ce qu'il s'etoit vanté souvent, qu'une prédiction ancienne se trouvoit ès Archives de sa maison, qu'un Roi étranger mourroit de la main d'un Pappenheim balafre & monté sur un cheval blanc. Et que pour ce sujet ayant le visage cousu aussi bien que divers endroits de son corps, il en avoit fait reflexion sur soi, & cru que cela devoit être accompli par ces mains (a). Aberat autem a campo martio Lützensi Pappenheimius, dum Rex mortiferum hoc accepit vulnus, quippe quo Rex circa meridiem fuit affectus, Pappenheimio, Hala reduce, post meridiem demum in prælii arenam descendente (b). Cui accedit, quod, ut perhibetur, auctor hujus vulneris manibus occisi Regis suo sanguine statim post perpetratum facinus parentaverit, id quod in Pappenheimium non quadrat, qui post-
ridie

ridie a pugna ex accepto mortuus est vulnere, a circumstantibus in agone quarens amicis: vera ne esset fama, quæ percrebuisset, Regem occubuisse? quod quum hi asseverassent, ille professus, se nihil ultra desiderare, extremum reddidit halitum (c). Quomodo autem quæso infelicem Regis casum ignorasset, si hic sua manu fuisset prostratus?

- (a) Vid. *Le Soldat Svedois* p. 476. (b) Vid. *L'Histoire de Gustave-Adolphe par Mauvillon* Tom. IV. p. 430. (c) Vid. P. B. *Burgi Comment. de bello Svecico* p. m. 412.

§. VIII.

Percrebuit quoque fama, non vulgî rumore, sed præcipua probabilitate nixa, Regi gl. mem. Gustavo Adolpho ictum decretorium accelerasse Mauritium Falkenbergium (a), Nobilem ex Westphalia ortum, & tunc temporis in Goertzii legione Subtribunum (b); quem auctorem hujus necis fuisse perhibet Wallensteinus, qui procul dubio ex tenore sui muneris accuratissime in hoc inquisivit factum. In sua enim ad Cæsarem relatione de prælio Lützensi, postquam significasset Regis brachium globo sclopeti fuisse fractum, addit: *A l'instant meme un de nos Escadrons, conduit par un homme revetu d'une cuirasse luisante, & qu'on croit avoir été le Sr. de Falkenberg, Lieutenant du Regiment de Florence, envelopa le Roi & lui tira un coup à la tête, dont il tomba mort: & sur le champ il fut depouillé - - Falkenberg fut tué en vaillant*

bon-

homme sur la meme place, où il avoit tué le Roi (c). In isthac narratione nihil, quantum quidem ipse perspicio, quod non sit & possibile & probabile, occurrit. Attamen alii Scriptores eundem Falkenbergium, auctorem facinoris, in Regem commissi, alia plane ratione in scenam certaminis producant, opinantes, Ducem Franciscum Albertum in suam domum eum recepisse, atque hujus ministerio usum in Rege de medio tollendo (d); quam vero dicam, quum Historici Regi æquales Falkenbergio non scribant, nec ipse, nisi ex sola judicandus sit præsumptione, percussor erit habendus.

- (a) Fuit hic ex eadem familia cum Theodoro Falkenbergio, cui curam negotiorum in Saxonia Inferiori administrandorum Rex commiserat, & qui Magdeburgi pro Rege & urbe fortiter pugnans, in hujus excidio, globo stratus occubuit. (b) Vid. *Puffendorfi Libr. cit. p. m. 83.* (c) Vid. *PHist. de Gustave Adolphe par Mr. Mauvillon Tom. IV. p. 420 & 421.* (d) Vid. *Libr. modo cit. p. 506. 507.*

§. IX.

Nec desunt, pro comperto habentes, quendam Johannem Schneberg gladio suo Regem, a se adhuc vivum deprehensum, transverberasse, atque prostrato torquem aureum, quem gestare solebat, eripuisse, ab ejus posteris, in Westphalia, adhuc habitantibus, in symbolum rei gestæ sollicitè custoditum (a). Quamvis autem Schneberg torquem Regis habuerit, exinde tamen, quum certiora desint

desint indicia, colligere non licet, quod ille Regem occiderit, præsertim quum, Cæsareis militibus vestes Regis diripientibus, fieri potuerit, ut Schneberg hic, laureolam in mustaceo quæsiturus, vel torquem Regi jam mortuo detraheret, vel alio sibi compararet modo. Peculiarem de morte Regis opinionem fovit Bibliothecarius Castellanus de Kûckelbecker, quod scilicet Rex Gustavus Adolphus interierit manu D. de W - - -; quibus vero litteris initialibus si Bernhardum Ducem Vinariensem voluerit designatum, qui in prælio Lützeni alterum exercitus Svecani moderabatur cornu, nescio an quidquam, si fingere etiam voluisset, effutire potuisset ineptius (b).

(a) Vid. *Lagerbrings Sammandrag af Svea Rikes Hist. Part. III. p. 85.* (b) Vid. *Arkenholtz cit. a Nob. Lagerbring in Libr. nom. p. 85. 86.*

§. X.

Solutionem quæstionis de mortis genere Regis Gustavi Adolphi se in suo per Germaniam itinere invenisse putavit Celeberrimus Archipræpositus Wexionensis, Andreas Gøeding, ita scribens: „Då jag var i Saxon och Thüringen An. 1685, fick jag veta genom en lycklig händelse om Sal. Konung Gustaf Adolphs död, huru därmed var tilgångit, nemligen, då den store Konungen var utriden med sin lifknekt at recognoscera, och olyckligen i den stora dimman, som då var, råkat ihop med en Troupe Kejslerliga, som fuller skuto honom, men intet til döds, Då skulle Lifknekten föra honom til

„Lågret, men under vågen sköt han sin Herre aldeles
 „ihjäl; och som Sal. Konungen var närlynt, så betjante
 „han sig af et Perspectiv, som Lifknekten tog, och jag
 „sedan af Diacono Naumburgensi mig tilhandlade. Sam-
 „ma Lifknekt var då mycket gammal, och låg på sit yt-
 „tersta, men hade et obeskrifveligit qual öfver den styg-
 „ga gårningen han hade bedrifvit, kunnande intet gifva
 „sig tilfreds, eller få någon samvetsro, förrån han feck
 „bemålte Diaconus til sig, och feck göra sin bekännelse
 „omständeligen. Af samma Diacono feck jag berättelsen
 „dårom tillika med Perspectivet, som nu ligger i Archi-
 „vo regni (a). Scio equidem, narrationibus hominum
 in ipso vitæ exitu constitutorum, multum esse tribuen-
 dum; juxta tamen non ignoro, dari subinde Thraſones,
 qui, extra metum pœnæ constituti, magna in se confin-
 gunt facinora, præsertim si factum fuerit impudens mul-
 torum votum, ut amplam post fata consequantur famam;
 eosque fidem dictis facturos, morsus prætereundæ conscientiæ
 acutissimos. Fieri certe potuit, cum mira sit ingenii hu-
 mani levitas, ut ex horum numero esset ille, quem Re-
 gis percussorem Cel. Gøding citat. Relatum ipse refert,
 nec ego spondere audeo, quin fabulam ei retulerit Ca-
 nonicus Naumburgensis, perspicillum tanto carius vendi-
 turus. Nec possessio perspicilli Regis plane evincit, Re-
 gem a direptore fuisse interemptum. Imo de fide allatæ nar-
 rationis multum decedit, quod nomina tam præsumpti
 percussoris, quam ipsius Diaconi plane reticeantur, nec
 in illum quadret, quod de eo narratur, qui Regi violen-

tas intulit manus, scilicet quod facinus suo sanguine statim expiaverit.

(a) Vid. *Den Svenska Mercurius för Augusti Månad 1757* p. 182. & *L'histoire de Gustave-Adolphe par Mauvillon* Tom. IV. p. 470. 471.

§: XI.

Nemini autem gravior adhæsit macula suspicionis Regis Gustavi Adolphi, perfido modo a se interemti, quam Francisco Alberto, Principi Saxonia-Lauenburgico; quam opinionem cum connata Viro nimia animi levitas, tum aliæ confirmare videbantur circumstantiæ, quarum præcipuas breviter perstringemus (a). Scilicet fortunam belli experturus, militiæ Cæsareæ suum primo dederat nomen, tantamque apud Imperatorem Ferdinandum II inierat gratiam, ut ab hoc ad Electorem Saxoniam, Johannem Georgium I. mitteretur, Principem hunc a partibus Svecorum abalienaturus. Paulo autem post animum ipse, incertum qua de causa, mutavit, atque ad Sveciæ Regem in castra Norimbergica transiit, operam suam Regi in bello offerens. Et quamvis Axelius Oxenstierna Regi significaret, dubiam sibi videri advenæ hujus fidem, nihilo tamen minus in amicitiam Regis receptus, ejus lateri diligentius, quam pro vulgari officio adhæsit. In prælio Lützeni Regis latus, uti vidimus, stipabat, viridi ornatus cingulo, quod insigne ideo ex conventionem adsumpsisse insimulabatur, ne milites Cæsarei bombardas in eum dirigerent. His accedit, quod post Regis mortem,

litia Svecorum relicta, ad partes adversariorum se conferret. Præterea Cæsareis Ducibus, imprimis Wallensteinio, etiam dum in exercitu Svecano stipendia meruit, eum familiariter usum fuisse tradunt. Ipse porro pauper, atque in diem fere vivens, postquam ad Cæsareas transierat partes, Svecos capitali odio semper profecutus, eisque impugnandis demum immortuus est (b). Atque hæc sunt præcipua criminationum momenta in Principem Franciscum Albertum cumulata, quæ paucis ad examen a nobis sunt revocanda. Quocirca statim observamus, quod post obitum Regis Gustavi Adolphi, non pauci suspectum habuerint Principem Franciscum Albertum, quod Regi fata accelerasset, sed quod nemo ante Pufendorffium, qui allatis accusationum capitibus suam magis oneravit, quam ornavit Historiam, tam dirum ei objecerit facinus. Pufendorffium igitur tali censura perstringit Lacombe: *Mr Pufendorf avance bien légèrement & sans les preuves necessaires pour une si noire imputation, que ce fut François Albert Duc de Saxe-Lauenbourg, qui, gagné par les Imperiaux, porta lui meme le coup mortel à Gustave, au service duquel il étoit passé* (c). Profecto dum cogitamus, Principem sæpe nominatum, cognatione non simpliciter cum Rege Gustavo Adolpho fuisse conjunctum, ab eo benigne exceptum, ac pro sua dignitate liberaliter habitum, vix præsumi potest, eum tantum, quantum ei objicitur, committere potuisse facinus. Ita de hoc Principe censuit Rex gl. mem. Carolus XII in ipso campo martio Lützeni constitutus, dicens: *qu'il étoit impossible, qu'un*

quum Prince ait put commettre une action si indigne envers un Roi, qui l'avoit comblé des bienfaits (d). Immo Procerum Svecorum oculis animisque inde ab accessus in castra Regis momento in eum conversis, nec perfidiam in Regem, si quam fuisset meditatus, ita simulare, nec commercium, quod cum Ducibus Casareis ei objicitur, ita celare potuit, ut non quædam utriusque retegerentur indicia. In ipso prælii conflictu lateri Regis adhæsit, ejusque studio Rex se faucium, in tutiorem locum ab eo devehendum non solum commisit, sed etiam dum suam conclamataam judicaret Rex magnanimus salutem, Principi svasit, ut sibi consuleret (e); neutrum facturum, si Franciscum Albertum fata sibi accelerassent subodoratus fuisset. Propter cingulum viride, quod in prælii discrimine gessit, male inprimis audit hic Princeps, sed quum incertum sit, an illud vel ad ejus amictum pertinuerit, vel in rem præsentem adsumtum fuerit, ut se videlicet contra hostium ictus præmuniret; vereor, ne dissentientes hoc argumento nodum in scirpo quærant. Si posterius intenderit, probabile est, vanam hanc fuisse cautelam; nam *ayant été poursuivi par les Imperiaux, dont un lui appuya le pistolet à la tête, il laissa tomber le Roi, & ayant paré le coup avec le bras, il eut seulement la joue écorchée, & il s'échappa* (f). Gravissimum autem commissi in Regem flagitii argumentum videtur, quod Princeps hic, Rege mortuo, ad hostes, biduo interjecto (g), transierit. Prævidit autem procul dubio, in exercitu Svecano, nullam post Regis occasum se manere fortunam; quare amissam

Imperatoris gratiam recuperaturus, inter primos esse voluit, per quem hic de circumstantiis occisus Regis redderetur certior. Nihilominus tamen Quidam ex recentioribus, Principem Franciscum Albertum, quem poene absolverat, ex qualibuscunque indiciis condemnaturus, fundamenti loco suæ accusationi hanc substernit parœmiam: quod dubii facinoris is reus censeatur, qui mercedem ejus tulit. At quem quæso, fructum percepit nominatus Princeps? Scilicet eodem die, quo Wallensteinus ex Imperatoris mandato fuit occisus, ipse comprehensus, cruento forte functus fuisset fato, nisi, quod acerbissimum cordato cuivis obvenit, avitam mutasset religionem. Arrisit quidem illi deinceps post varios casus fortuna, sed proximis tantum ante ejus occasum diebus (b. Quam itaque certis nullis, ceu hactenus ostendimus, constet argumentis, Regem Gustavum Adolphum manu aut artificio Principis Francisci Alberti interiisse, ipsa jubet humanitas, ut æquiores ac mitiores de eo feramus sententiam,

- (a) Vid. *L'Histoire de G. A. par Mauvillon Tom. IV. p. m. 457 seq.* (b) Vid. *Puffendorffii Libr. cit. p. m. 83. itemque Lagerbring Libr. cit. p. 85.* (c) Vid. *Ejusd. l'Hist. du Nord Tom. II. p. 204.* (d) Vid. *l'Histoire de G. A. par Mauvillon Tom. cit. p. m. 463.* (e) Vid. *cit. modo l'Histoire p. m. 420. item P. B. Burgii Libr. cit. p. m. 411.* (f) Vid. *l'Histoire de G. A. Tom. cit. p. m. 420.* (g) Vid. *Libr. modo cit. p. m. 461.* (h) Vid. *Libr. sæpius cit inde a pag. 457 passim.*

§. XII.

Sunt denique, qui haud obscure insinuent, Imperatorem Ferdinandum II, qua fuit animi pravitate, in tragico Regis Svethiæ fato non omni caruisse culpa; siquidem, cognito prælii Lützensis exitu, tormenta boarent Viennæ, ignes festivi collucerent Bruxellis, Ingolstadii & Ratisbonæ, *Te Deum* cantaretur Madriti & ludi scenici passim instituenterentur (a). Haud equidem miror, Cæsareos impense fuisse gavisos, magis quippe timentes Regem Gustavum Adolphum, licet solum, quam totum exercitum Svecanum, hoc capite ac duce destitutum: Forte etiam de morte Regis in sinu lætabatur Imperator, quis enim acerrimo unquam favit hosti? quamvis calum ejus publice lacrymaret. Necessè insuper erat, ut Imperator, licet amplissimam exercitus suus cladem fuisset passus, specimina lætitiæ ac victoriæ daret publica, ut dejectos populi sociorumque animos ita erigeret, & utrique necessaria tributa ac subsidia libentius in æraricum conferrent; exinde tamen non sequitur, Imperatorem fuisse cædis auctorem. Sed argumentum hoc graviter ac copiose ab alio (b) expositum, ulteriorem meam non desiderat explicationem.

(a) Vid. *Histoire de G. A. par Mauvillon* Tom. IV. p. 475. 476. (b) Vid. *Dissertation sur la mort de Gustave-Adolphe, annexam Historiæ Gualdi*.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several paragraphs and appears to be a formal document or report.